

In memoriam

C.N.M. Renckens

Erelid Ike van de Graaff overleden • Plotseling is op 1 februari op 65-jarige leeftijd in zijn eigen huis overleden ons erelid Ike van de Graaff. Hij was apotheker in Rotterdam en behoorde in 1981 tot de kleine groep mensen die inzag dat onze Vereniging zich voor de aanzienlijke taak gesteld zag de toen snel aan populariteit winnende zogenaamde alternatieve geneeskunde een halt toe te roepen. De Vereniging werd destijds in haar crisisjaren (1977-1980) gered door een interim-bestuur onder leiding van Meinsma met prof. B. Polak, prof. Nelemans, D. Uitterdijk, mr. J. Holtrop en S.Lelie, dat nieuwe statuten opstelde en dat in 1981 voor een doorstart zorgde. In het bestuur dat toen aantrad was Ike van de Graaff secretaris en hij heeft de Vereniging destijds ook uit eigen middelen fors financieel gesteund. De zakelijk erg handige Van de Graaff slaagde erin die schenking zo fiscaal te laten faciliteren dat het hem naar eigen zeggen niets heeft gekost, maar of dat helemaal waar is, wordt algemeen betwijfeld.

Ik zag hem voor het eerst achter de bestuurstafel toen ik als jong lid jaarvergaderingen bezocht, in het Diaconessenziekenhuis te Utrecht, en vanuit de zaal met het bestuur communiceerde. Dat ging vrij gemakkelijk, want het aantal bestuursleden was in die tijd groter dan het aantal leden dat de vergadering bezocht. Dat de Vereniging klein was vond ik wel en hij niet zo erg. Hij vreesde een machtsovername door bijvoorbeeld de homeopaten, als die met een paar honderd man lid zouden worden. Hij verwees dan graag naar het lot dat de V.P.R.O. had ondergaan toen deze veranderde in de VPRO. Het ledental van alleen al de VHAN (500) overtrof het ledental van onze Vereniging (300) destijds ruimschoots. De homeopathie was in die periode, op de hielen gezeten door de Chinese acupunctuur, de meest verbreide vorm van kwakzalverij en een van Ikes betere grappen was zijn veronderstelling over de homeopathische geneesmiddelkeuze, toen de VHAN-coryfee Lex Rutten eens het nieuws had gehaald met zijn succesvolle homeopathische aanpak van exhibitionisten. Dat moest volgens hem Caran d'Ache D 30 zijn en ik hoop dat de jongere leden deze grap nog begrijpen. Hij was geestig, maar zijn grappen waren niet altijd gemakkelijk te begrijpen.

Het was Ike die mij in 1988 belde met de vraag of ik wilde toetreden tot het bestuur en ik moest dan meteen voorzitter worden. Ik srib-

belde tegen, want ik wilde wel bestuurslid worden, maar voorzitter? Ik twijfelde aan mijn geschiktheid, want ik was nog nooit ergens voorzitter van geweest. Ike sprak zijn vertrouwen in mij uit en ik liet mij overhalen. Nog vijf jaar lang heb ik intensief met Ike samengewerkt en dat ging altijd voortreffelijk en de Vereniging bloeide op.

Hij beëindigde zijn bestuurslidmaatschap in 1993 en toen ik destijds vruchteloos trachtte hem op andere gedachten te brengen, zei hij – die zo veel journalisten te woord had gestaan – dat hij zich zelf bijna niet meer kon aanhoren als hij weer eens de staf brak over de zoveelste alternatieve geneeswijze waarover zijn mening werd gevraagd. Hij voelde – zoals wij allen – altijd al op zijn klompen aan dat ook dat weer flauwe kul was en kon het niet meer opbrengen zich nog een beetje te verdiepen in al die onzin. Hij zag in dat dat toch niet goed was en was onvermurwbaar. Ik vreesde enige tijd dat zijn vertrek tot de ondergang van de Vereniging zou leiden, maar gelukkig vonden wij in de Heerenveense apotheker Harry de Vries een goede opvolger als secretaris.

Bij zijn afscheid werd hij benoemd tot erelid. Op de zolder van zijn apotheek in Hillegersberg huisde jarenlang nog het verenigingsarchief. Het adres 'Bergse Dorpsstraat 101, 3054 GC Rotterdam' staat onuitwisbaar in mijn geheugen gegrift.

Schrijven over kwakzalverij dat deed hij niet, maar op tv en radio deed hij het uitstekend, onverstoortbaar en met humor. Houtsmuller woonde bij hem in de buurt en kwam regelmatig bij hem in de apotheek om zijn medicijnen te halen. Dat vond ie mooi.

Hij bleef jarenlang een royaal donateur en was een trouw bezoeker van onze jaarvergaderingen, veelal vergezeld van zijn dochter Kyra die ook apotheker werd en zijn apotheek overnam. Met enige regelmaat stuurde hij ons nog altijd knipsels en folders waarover hij zich bleef opwinden en diende ons ongevraagd van advies. Ike (van Isaac) van de Graaff werd op 11 juni 1943 geboren als zoon van de apotheker Cornelis van de Graaff te Zuilen en verloor zijn vader al op zo jonge leeftijd dat hij hem nooit gekend heeft. Hij ging in 1960 farmacie studeren te Groningen en werd enthousiast lid van het studentencorps Vindicat. Tijdens een studentenuitwisseling met Polen ontmoette hij de Poolse natuurkundestudente Maja, met wie hij ging corresponderen en met wie hij in 1967

in Warschau trouwde. Zij maakte daarna eerst haar studie kernfysica af in Polen en voegde zich daarna bij Ike te Groningen. Zoals tijdens de crematieplechtigheid door een studievriend werd gememoreerd was hij een trouw bezoeker van de jaardiners van de lichtung '60 van Vindicat, waarbij enige voorkeur aan de dag legde voor het staande op de tafel oren. In november 2007 was hij er nog bij.

Ike van de Graaff

Na zijn afstuderen werkte hij enige tijd in de Elinkwijk apotheek van wijlen zijn vader en op 29-jarige leeftijd nam hij een apotheek in Rotterdam over, waar hij direct de leiding kreeg over een groot aantal geroutineerde vrouwelijke assistentes. Hij slaagde erin een zo goede werksfeer op te bouwen dat meerdere medewerkers tientallen jaren bij hem bleven werken. Ook met de plaatselijke huisartsen bouwde hij een goede relatie op en al lang voordat dat in de mode kwam in de vorm van het Farmacotherapeutisch Overleg had Ike met zijn huisartsen periodiek vakinhoudelijk overleg. Aan het jaarlijkse huisartsendiner was hij een vaste gast. Naast zijn activiteiten binnen de Vereniging tegen de Kwakzalverij vervulde hij nog meer bestuurlijke functies. Zo was hij bijna dertig jaar verbonden aan een ziekenfonds dat later zou opgaan in de Achmea Coöperatie, waarvan hij ook bestuurslid was. Hij was voorzitter van het bestuur van de Rotterdamse avondapotheek en was ook pionier in de elektronische communicatie tussen zijn apotheek en de plaatselijke huisartsen. Geruime tijd was hij ook voorzitter van het Departement Rotterdam der KNMP en hij maakte alle apothekers van dat departement collectief lid van de Vereniging. Hun contributie droeg in de eerste jaren van de crisis, toen het ledental nog gering was, in niet geringe mate bij aan de continuïteit van onze Vereniging.

Als privépersoon was Ike een aimabel man, een levensgenieter, die zeer goed kon koken en wijnkenner was. Hij hield van reizen en was cinefiel. Ook was hij zeer internationaal geïnteresseerd en sprak uitstekend Engels en Pools, terwijl hij enige beheersing had van het Japans. Hij las veel Amerikaanse kranten. Discussiëren deed hij graag. Hij was buitengewoon trots op zijn beide dochters, van wie Kyra zijn apotheek

overnam – een hartenwens van hem – en van wie Julia een succesvolle carrière als actrice maakt. Hij laat ook zijn vrouw Maja en twee kleinkinderen na. Bij zijn crematie werd de Vereniging vertegenwoordigd door Van Dam en Timmerman.

Wij herdenken Ike van de Graaff met genegenheid en grote waardering en hopen dat de wetenschap dat zeer velen, zowel binnen onze Vereniging als erbuiten, dat ook doen zijn vrouw en beide dochters tot troost moge strekken. Wij zijn hem grote dank verschuldigd. Dat hij ruste in vrede.

Oud-bestuurslid dr. Lenze Meinsma op 18 december 2008 overleden op 85-jarige leeftijd • 'Ik heb uiteindelijk gelijk gekregen en dat is toch leuk. Ik heb er nooit aan getwijfeld. Ik wist dat ik goed zat.' Meinsma tegenover Joop Bouma van *Trouw* in 2005.

De arts Lenze Meinsma kreeg nationale bekendheid door zijn actief waarschuwen tegen de gevaren van het roken toen hij directeur was van het KWF, een functie die hij van 1953 tot 1978 vervulde. Lange tijd reageerde zowel publiek als medische wereld ongelovig op zijn uitspraken dat het roken verantwoordelijk was voor twaalf procent van de sterfgevallen in ons land. Pas na tien jaar activisme kreeg hij bijval van Volksgezondheid en artsorganisaties. In 1963 verscheen hij voor het eerst op de nationale televisie. Eerder bleef ook de KNMG lange tijd passief ondanks Meinsma's aandringen op een krachtiger stellingname. Meinsma was een onvermoeibaar activist en trad in het strijdblad *PEP* van 1968, nummer 5, zelfs in het strijdperk tegen Lucky Luke, welke held eerst in 1983 zijn sigaret zou afzweren. In 1978 verliet Meinsma het KWF en ook Stivoro met ruzie en nogal abrupt vanwege een meningsverschil over de risico's van passief roken, waarvan Meinsma niet overtuigd was. Bij het KWF vreesde men door een al te fanatieke aanpak de steun van rokende donateurs te verliezen. Het was de tijd waarin voor Camel-sigaretten werd geadverteerd met de opmerking dat dit merk werd geprefereerd door dokters. Erg lang stond hij alleen en hoewel de tabaksindustrie hem scherp in de gaten hield – tot in Amerika toe, waar op het *Tobacco Institute* te Washington, een lobbyclub van de tabaksindustrie, krantenknipsels over Meinsma niet werden bewaard – was men niet al te bang voor de gevolgen van zijn activiteiten. Volgens een interne notitie van Philip Morris uit 1971 zou hij gezien worden als een fanatiekeling zonder veel invloed. Pas in de jaren negentig was ons land echt rijp voor breed gesteunde acties tegen het roken. De afloop is bekend.

Dr. Lenze Meinsma waarschuwt, ditmaal op de Openbare Mavo in Drachten, 1972.

© *Leeuwarder Courant*

In de vele herdenkingsartikelen in de kranten werd zijn vooruitziende blik geprezen. De geboren Makkummer Meinsma, die lange tijd in Amsterdam-Buitenveldert woonde, overleed in een verpleeghuis te Bolsward. Hij werd op 24 december in klein gezelschap gecremeerd. KWF Kankerbestrijding sprak in overlijdensberichten van groot respect en dankbaarheid jegens haar oud-directeur, die zich 'gedurende een kwart eeuw met grote betrokkenheid en niet aflatende energie inzette voor de strijd tegen kanker. Voor zijn verdiensten op het gebied van de kankerbestrijding in het algemeen en het tegengaan van het roken in het bijzonder ontving hij in 1979 de Prof. dr. P. Muntendamprijs. Dr. L. Meinsma vertelde over de zelfvernietiging van de rokende mens. Toch duurde het nog jaren voordat de pakjes sigaretten een waarschuwing kregen opgedrukt.' Aldus het KWF in *NRC Handelsblad* en *Leeuwarder Courant*. Een vertegenwoordiger van het KWF was ook aanwezig bij de crematie.

Meinsma werd geboren in Makkum, waar zijn vader werkzaam was bij de beroemde Tichelaars aardewerfabriek als plateelschilder. Na de oorlog begon hij zijn medische studie in Groningen, maar studeerde later ook in Amerika, Utrecht en Rotterdam. Reeds tijdens zijn studie verdiepte hij zich in de gevaren van het roken, een onderwerp waarop hij later bij prof. P. Muntendam zou promoveren. Meinsma zou zijn hele leven ongehuwd blijven, want na een korte relatie met een uit Indonesië afkomstige medestudente met wie hij in Utrecht kennismaakte, sloot hij een levenslange vriendschap met haar broer, die rechten studeerde. In de overlijdensadvertentie, waarin Meinsma de antirook dokter werd genoemd, stond deze vermeld als zijn levensgezel naast zijn nog levende zus Baukje uit Makkum. Volgens zijn vrienden leidde Meinsma na zijn vertrek bij

het KWF een teruggetrokken leven en was het bijzonder moeilijk om toegang tot zijn huis te krijgen, zelfs voor jeugdvrienden als Pieter Tichelaar, die in december de overlijdensplechtigheden leidde. Als men er dan – soms met het smoesje dat men kinderpostzegels wilde verkopen – toch een enkele keer in slaagde tot zijn huis te worden toegelaten dan werd het naar verluidt vaak nog best gezellig en bleek Meinsma niet afkerig van een borrel, terwijl hij zijn vriend een sigaartje offereerde. Enkele weken voor zijn dood kreeg Meinsma een beroerte, waarvoor hij enige tijd in het VUmc was opgenomen om daarna te worden overgeplaatst naar een verpleeghuis te Bolsward. Niet lang daarna overleed hij aldaar.

Minder bekend is dat Meinsma ook een vooruitziende blik had toen de medische wereld, overheid en organisaties als de KNMG in de jaren '70 de opkomst van de alternatieve geneeskunde accepteerden alsof er weinig kwaad van te vrezen viel. Het was in die ontmoedigende periode o.a. het lid Meinsma dat op een ledenvergadering van de VtdK bezwaar maakte tegen het bestuursvoorstel de Vereniging te ontbinden. Het ledental was geslonken tot 300, externe steun brokkelde af en de kas was leeg. Het *Maandblad tegen de Kwakzalverij* hield in 1977 op te verschijnen en de Vereniging leek ten dode opgeschreven. Er was zelfs wetgeving in voorbereiding – de latere wet BIG – die de vrijheid van alternatieve genezers moest vergroten en die van geneeskunde een vrij beroep zou maken. Een klein comité, aanvankelijk bestaande uit KNO-arts prof L. Jongkees, oud-plv. inspecteur-generaal Stal en geneeskundig inspecteur S. Lelie onderzocht de mogelijkheden van een doorstart, waarbij ook al snel Meinsma werd betrokken. Men vergaderde in die tijd in het KWF-bureau aan de Lairessestraat. Lelie bewaart goede herinneringen aan die tijd want hij dronk na afloop van die vergaderingen vaak nog een borrel met Meinsma. Hij sliep dan in een hotel, want hij haalde laatste trein naar Middelburg toch niet meer. Lelie: 'Ik declareerde die overnachtingen met een goed geweten bij de Inspectie, want men had mij daar afgevaardigd als adviseur van de Vereniging'. Samen met wijlen D. Uitterdijk, een dermatoloog met een grote aversie tegen de parapsychologie en tegen prof. Tenhaeff, aanvaardde Meinsma de opdracht van de vergadering van 24 juni 1978 om te onderzoeken of voortzetting van de Vereniging mogelijk was. Hij fungeerde tussen 1978 en 1981 de facto als interim-voorzitter. Hij slaagde in die taak en maakte nog korte tijd deel uit van het bestuur dat per medio 1981 weer aan de slag ging. Met haar nieuwe statuten ging de VtdK zich richten op de toen

snel om zich heen grijpende zgn. alternatieve geneeskunde. De andere bestuursleden waren I.A. van de Graaff, D. Uitterdijk, G.R. van den Berg, mr. J.S.W. Holtrop en prof B.S. Polak. Het tijdschrift, omgedoopt tot *Actieblad tegen de Kwakzalverij*, begon vanaf september 1981 weer te verschijnen. Meinsma zocht de publiciteit op effectieve wijze en schreef brieven in *Medisch Contact* waarvan de toenmalige hoofdredacteur Bol zich genuanceerd opstelde jegens de in opkomst zijnde alternatieve geneeskunde. Hij stelde in zijn hoofdredactionele commentaar dat ' geneeswijzen die uitgaan van een heel ander mensbeeld dan de natuurwetenschappelijke geneeskunde – al was het maar op pragmatische gronden – een faire kans moest krijgen'. Meinsma deelde die mening niet en vroeg zich af of dit een KNMG-standpunt was. Diepersloot, destijds secretaris-generaal van de KNMG, distantieerde zich van Bol's uitlatingen maar wees Meinsma erop dat de redactie een zekere autonomie had. Toen ik mij in die tijd, gecharmeerd van Meinsma's heldere toon en woordkeuze, als lid van de Vereniging opgaf werd ik door Meinsma per-

soonlijk telefonisch te woord gestaan en hij noteerde naam en adres van het jonge nieuwe lid. Hij had op 23 februari 1979 in *Medisch Contact* geschreven dat de sinds 1881 bestaande Vereniging tegen de Kwakzalverij zich aan het bezinnen was op haar taken en mogelijkheden, te midden van juichende verhalen over de Chinese acupunctuur, en dat een nieuwe stroom leden die bezinning zou kunnen vergemakkelijken. Meinsma vertegenwoordigde de Vereniging ook bij een zitting van de Reclame Codecommissie toen die in 1981 een zaak tegen de producent van bloesemstuifmeel (Blüten Pollen) behandelde. De exorbitante claims werden door prof. Nelemans, actief als adviseur van de Vereniging, van tafel geveegd en de zaak werd gewonnen. In het najaar van 1981 zegde Meinsma om persoonlijke redenen zijn bestuurslidmaatschap op. Hij zou wel tot 1991 lid blijven van de Vereniging, maar contact met hem bestond er niet meer. Wij gedenken hem met grote waardering, want zonder zijn vooruitziende blik was de Vereniging tegen de Kwakzalverij er waarschijnlijk niet meer geweest. Dat hij ruste in vrede. ●

Aan het eind van zijn krachten, is toch nog plotseling
overleden, mijn huisgenoot en levensgezel
en mijn broer

Dr. Lenze Meinsma
de anti-rook dokter

* 8 november 1923
Makkum

† 19 december 2008
Bolsward

Iwan Zain
Valkenstein 8 III
1082 BN Amsterdam

Baukje Meinsma
Klipperstraat 54
8754 AW Makkum

De crematie vindt plaats op woensdag 24 december
om 13.00 uur in crematorium "Schoterhof",
Rotstergaastweg 45 te Heerenveen.
Na afloop van de plechtigheid is er gelegenheid
tot condoleren.